

ՄԻՌ

ԽԱ.

ՏԱՐԻ-ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

ԿՐԹՆԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ. ԵՐՈՒՍԱԿԵՄԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

«سور» مجلة زمنية شهرية، دينية، أدبية، ثقافية.

“SION” ARMENIAN MONTHLY OF RELIGION, LITERATURE, PHILOLOGY.

1967

Մարտ-Ապրիլ

Թիւ 3 - 4

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Վ Ե Ր Ա Ր Ա Ց Ո Ւ Ո Ղ Վ Ե Ր Ք Ե Ր

Վասն Սիոնի ո՛չ լռեցից եւ վասն Երուսաղէմի ոչ ներեցից,
մինչեւ ծագեցէ իբրեւ զլոյս արդարութիւն եւ փրկութիւն հոգաւ:
Եսայի կթ.

Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Գանձատունէն հանուած եւ ապա Լոնտոն տարուած եւ անուրդի տրուած քաներեք հայկական ձեռագրերու զգայացունց լուրը համաշխարհային մամուլին նիւթ եղաւ, սրելով հետաքրքրութիւնը օտարներու եւ արիւնցելով սիրտերը բոլոր Հայերուն անխտիր:

Ամբողջ Հայ ժողովուրդը, թէ Մայր Հայրենիքի եւ թէ Սփիւռքի բոլոր երկրամասերուն վրայ, գլխաւորութեամբ Նորին Ս. Օծուրիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, Անքիլիասի Խորէն Վեհիւն, եւ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի կրօնական եւ ազգային մարմիններու, ոտքի ելան, պաշտպանելու Հայ արուեստին եւ մշակոյթին անփոխարինելի նշխարները, որոնք հասարակ անուրդի առարկայ եղած էին ծանօթ բայց օտար այդ ուստանին մէջ:

Երուսաղէմի Պատրիարքարանը իր հարստար եւ խմատուն

ներկայացուցիչ Գեր. Տ. Շահէ Սրբազանին միջոցաւ, ինչպէս նաեւ օժանդակութեամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի պատուիրակներուն, Գեր. Տ. Տ. Սերովբէ եւ Պսակ Արքեպիսկոպոսներուն, Լոնտոնի մեր Հայ գաղութի պատուական ներկայացուցիչներուն, եւ Տիար Ալէքս Մանուկեանի, Տիար Երուանդ Հիւսիսեանի նման մեծ Հայերուն, ըրին իրենց լաւագոյնը, ազատագրելու եւ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան վերադարձնելու անգտանելի այդ գանձերը: Հոս մասնաւոր շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան պարտք ունինք ազնուաշնորհ Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանին, որ առաջին ֆանչցողն ու ահագանգ հնչեցնողը եղաւ, ամէնուրեք հասցնելով իր ձայնը, թէ անուրդի տրուած ձեռագրերը Երուսաղէմի գանձատան հաւաքածոյին մաս կը կազմէին:

Զեմք ուզեր այս էջերուն մէջ անգամ մը եւս վերակրկնել օտար եւ Հայ մամուլին զարմանքն ու սրտագրաւ հետաքրքրութիւնը, որոնց շահեկան աղմուկը անտարակոյս որ իր կարեւոր դերը ունեցաւ անուրդի կասեցման մէջ, առանց ամոքելու մեր վիրաւոր խղմտամբը. որովհետեւ այս անխիղն ու սրբապիղծ աքաբք, անգամ մը եւս ամօթապարտ թողուց գմեգ օտարներու առջեւ, որոնք որքան հետաքրքրութեամբ՝ նոյնքան խորշանփով դիտեցին եղածը:

Զեռագիրներու Երուսաղէմ վերադարձէն յետոյ, Յորդանանի ընդհանուր դատախազն ու հանրային պաշտպանութեան գրքասենեակը ձեռք առին խնդրին ֆննութիւնը, գտնելու եւ դատաւարտելու բարոյական այս ռոյքին հեղինակները: Բազմաթիւ հարցաֆննութիւններէ եւ հետազոտութիւններէ յետոյ եւ իրենց ընձեռուած փաստաթուղթերու հիման վրայ, դատական մարմինը տուաւ իր վճիռը, զոր թարգմանաբար կու տանք նոյնութեամբ այս էջերուն մէջ.

ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ ՀԱՇԻՄԱԿԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՎՃԻՌ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՏԱԽԱԶԻ

Տրուած Ընդհանուր Դատախազ Զուհէյր Մրատի կողմէ, իրաւաստ դատական հետապնդում սկսելու կամ կեցրնելու, յանուն Յորդանանեան Հաշիմական Վեհափառ Թագաւորին:

Ամբաստանող. Հանրային իրաւունք, յանուն Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան:

Ամբաստանեալ. Սուրէն Արքեպս. Քէմէճաճեան

Ա. Սանտրիկեան

Շնորհք Եպս. Գալուստեան

Ոնիքի նկարագրություն. Գողութիւն, օրինադանցութիւն թիւ 406/1-դ եւ 76 1960-ի պատժական օրէնքին:

12.3.67-ին Արդարութեան նախարարութեան Ընդհանուր Փոխանորդը երուսաղէմի մէջ թիւ ն. Ա. 55/972 եւ 12.3.1967 թուակիր նամակով մը հրահանգեց քննութիւն բանալ հնադիտական բարձր արժէք ներկայացնող եւ երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանէն զոգցուած ձեռագիրներու շուրջ: Ուստի 126/67 թուակիր քննական զատ մը արձանագրեցինք 13.3.1967-ին եւ, ընդառաջելով Արդարութեան Ընդհանուր Փոխանորդի հրահանգին, ներկայացայ երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանը, քննութիւն կատարելու համար յիշեալ խնդրին շուրջ: Դիմեցի Ամեն. Տ. Եղիշէ Պատրիարք Տէրտէրեանին եւ բացատրեցի ինծի լսանալու աւանդը: Պատրիարքը իր համաձայնութիւնն ու փափաքը յայտնեց քննութիւնը բացուած տեսնելու, որպէսզի յայտնուէին ձեռագրերու անհետացման պատասխանատուները:

Քննութեան ենթարկեցի տեղը, որ կ'առաջնորդէր զէպի զանձատուն, ձեռագիրներու պահեստը, եւ գտայ որ ան սենեակ մըն էր Եկեղեցիին մէջ, Հայոց Վանքէն ներս, երկաթեայ ծանր դուռով, որ միայն դուրսէն կը բացուէր:

Քննութենէն ետք, սկսայ հարցաքննութիւններու եւ լսեցի վկայութիւնները պատասխանատուներուն եւ այն անձերուն, որոնց հարցաքննութիւնը պահանջուեցաւ Արդարութեան Ընդհանուր Փոխանորդին կողմէ: Իմ կատարած քննութիւններէս յայտնարեւոյցի հետեւեալ իրականութիւնները:—

ա. Հայոց Վանքէն ներս կը գտնուի զանձատուն մը, որ կը ծառայէ Պատրիարքարանին պատկանող թանկարժէք իրերու պահպանումին: Այս առարկաները կարելի չէ դուրս հանել զանձատունէն եւ վերադարձնել, առանց արձանագրութեան տոմարին մէջ նշելու զանոնք:

բ. Գանձատան բանալին, ինչպէս նաեւ Եկեղեցիի բանալին, կը պահուին Վանքի Եպիսկոպոսներէն Լուսարարապետ նշանակուածին մօտ: Լուսարարապետի պաշտօնը ցկեանա է, բանալիները կը ստանայ Եկեղեցիին մէջ յատուկ արարողութեամբ մը, որուն ներկայ կը գտնուին Պատրիարքն ու Միաբանութիւնը եւ որոնց առջեւ ընտրեալ Լուսարարապետը կը կատարէ իր ուխտը, հաւատարմօրէն պահպանելու Եկեղեցիին եւ զանձատան մէջ գտնուող առարկաները:

գ. Սովորութիւն չէ որ ընտրեալ Լուսարարապետը մի առ մի ստուգէ զանձատան մէջ պահուած առարկաները, որովհետեւ ընտրուողը երդում կ'ընէ Եկեղեցիին մէջ, պահպանելու զանոնք:

դ. Գանձատան մէջ, ի միջի այլոց, կը պահուին 130 ձեռագրեր, 4000 ձեռագրերու հաւաքածոյէն, որոնք կրօնական եւ հնադիտական արժէք կը ներկայացնեն, գրուած Հայ վանականներու ձեռքով եւ ունին սկեպտոս եւ արծաթապատ կողքեր, դեղեկօրէն զարդարուած:

Ե. 1959-ին Սուրեն Արքեպս. Քէմհաճեանն էր Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի ընդհանուր գործոց Վարիչը եւ այդ թուականին Շնորհք Ապս. Գալուստեան Լուսարարապետ էր Պատրիարքարանէն ներս:

զ. 3.6.1960-ին Եղիշէ Արքեպս. Տէրաէրեան ընտրուեցաւ Պատրիարք եւ 10.3.1961-ին կատարուեցաւ այժմու Լուսարարապետ Հայրիկ Արքեպս. Ասլանեանի ընտրութիւնը, որը ստացաւ Եկեղեցիի եւ զանձատան բանալիները ըստ ընկալեալ սովորութեան:

Ե. 17.2.1967-ին Պատրիարքը նամակ մը ստացաւ Օր. Սիրարիի Տէր Ներսէսեանէն, որ կը տեղեկացնէր թէ ինքը իրազեկ եղած է Լոնտոնի Սաթրպի ընկերութեան կողմէ զրկուած ցուցակէ մը, որ Լոնտոնի մէջ աճուրդի հանուած էին հայկական ձեռագրերը: Յիշեալ օրիորդը Երուսաղէմ գտնուած էր 1952-ին եւ տեսած Հայոց Պատրիարքարանին մէջ յիշեալ ձեռագրերէն կարեւոր թիւ մը: Տեսնուած ձեռագրերը վերադարձած էին իրենց տեղը, ինչպէս կը յայտնէր օրիորդին գիրով տոմարին մէջ պահուած արձանագրութիւն մը, ուր կը յիշուի թուականը իր ձեռագրերը տեսնելուն: Իմ ներկայութեան նկարուեցաւ օրիորդին ձեռագրով պահուած տոմարին արձանագրութիւնը իրրեւ թիւ Ն/7 վաւերաթուղթ: Ամեն. Տ. Եղիշէ Պատրիարք ստացաւ 15.2.1967 թուակիր հեռագիր մը Լիզպոնի Կիւլպէնկեան Հաստատութենէն, որով կը յայտնուէր թէ 23 ձեռագրեր աճուրդով պիտի վաճառուէին Լոնտոնի մէջ: Օրիորդ Տէր Ներսէսեանի նամակը թուագրուեցաւ Ն/5, ինչպէս նաեւ յիշեալ հեռագիրը Ն/1: 16.2.1967 թուականին Ամեն. Պատրիարքը հեռագրով պատասխանեց Կիւլպէնկեան Հաստատութեան, յայտնելով իր զարմանքը եւ անտեղեակ ըլլալը ձեռագիրներու աճուրդէն: Այս հեռագրին պատճէնը արձանագրուեցաւ իրրեւ թիւ Ն/2 վաւերաթուղթ: 21.2.1967-ին Պատրիարքը պատասխանեց Օր. Սիրարիի Տէր Ներսէսեանի նամակին, ըսելու համար թէ ինք անտեղեակ էր ձեռագրերու վաճառումէն, եւ թէ պիտի ընէր անհրաժեշտը հետապնդելու հարցը:

Ը. Նամակի ստացումէն անմիջապէս վերջ, Պատրիարքը իր մօտ կանչեց Հայրիկ Արքեպիսկոպոսը, պարզեց խնդիրը եւ հրահանգեց որ քննութեան ենթարկէ զանձատան ձեռագրերը, ինչպէս նաեւ թանկարժէք առարկաները: Յետ քննութեան յայտնի եղաւ իրապէս որ կը պակսին 28 ձեռագրեր եւ թէ տեղը ուր կը պահուէին անոնք, ծածկուած էր փոշիով եւ սարդի ոտայններով:

Բ. Ամենապատիւ Պատրիարքը 21.2.67-ին նամակ մը գրեց Լոնտոնի Սաթրպի ընկերութեան որ աճուրդի հանած էր ձեռագրերը, պահանջելով որ յայտնէ աղբիւրը ձեռագրերուն եւ անունը անձին որ յանձնած էր զանոնք ընկերութեան: Նորին Ամենապատուութիւնը 27.2.1967-ին ստացաւ պատասխան մը, որով կը յայտնուէր թէ ձեռագրերը աճուրդի տրուած էին անձի մը կողմէ որ բերած էր զանոնք Թուրքիայէն եւ պահանջած էր որ իր ինքնութիւնը գաղտնի պահուի: Այս նամակը ստորագրողն է

Լորա Քերր, որ յանձնուեցաւ մեզի եւ արձանագրուեցաւ իրեն
ն/4 թուակիր վաւերաթուղթ:

Ժ. Յեռ այսու Նորին Ամենապատուութիւնը պաշտօն յանձ-
նեց Շահէ Եպս. Աճէմեանին Լոնտոն մեկնելու, կեցնելու համար
աճուրդը եւ վերադարձնելու ձեռագրերը: 1 Մարտ 1967-ին Շահէ
Եպս. մեկնեցաւ Լոնտոն, բանակցութիւններ վարեց Սաթրպի ըն-
կերութեան հետ, վեց օրեր շարունակ, եւ կրցաւ համաձայնու-
թիւն գոյացնել որ յիշեալ ընկերութիւնը վերադարձնէ քսաներեք
ձեռագրերը եւ յանձնէ զանոնք Շահէ Եպիսկոպոսին: Ընկերու-
թիւնը պայման դրաւ որ ձեռագրերը իրեն յանձնող անձին անունը
զտպանի պահուի: Այս պայմանը ընդունուելէն յետոյ ձեռագրերը
յանձնուեցան Պատրիարքարանին:

Շահէ Եպիսկոպոսի բանակցութիւններուն մասնակցեցան
Սերոբէ Արքեպս. Մանուկեան Փարիզէն, Տիար Ալէքս Մանուկ-
եան, Նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ամերիկայէն, Տիար
Երուանդ Հիւսիսեան Միլանոյէն, Օր. Սիրարփի Տէր Ներսէսեան
Փարիզէն, եւ իրաւարան Շաւարշ Սեյժոնեան Զուիցերիայէն:
11.3.1967-ին Շահէ Եպս. Աճէմեան յանձն առաւ ձեռագիրները
Սաթրպի ընկերութենէն եւ օգտնաւով փոխադրեց զանոնք Ամ-
ման, ապա Երուսաղէմ եւ յանձնեց զանոնք Պատրիարք Ս. Զօր:

Ժա. 13. 3. 1967-ին Շահէ Եպս. Աճէմեան Սաթրպի ընկե-
րութենէն բերաւ գրութիւն մը 12.2.1959 թուակիր, ստորագրու-
ած Սուրէն Արքեպս. Քէմհաճեանէ եւ կնքուած Պատրիարքա-
րանի կնիքով, հետեւեալ պարունակութեամբ.

«ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Այսու կը յայտարարեմք ըէ Պրն. Ա. Սանտրիկեան
մեր ներկայացուցիչն է, պատասխանատու 28 ձեռագրե-
րու փոխադրութեան Լոնտոն: Այս ձեռագրերը կը պատ-
կանին երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան: Կը գնա-
հատեմք ամէն օժանդակութիւն իր պաշտօնի կատարման
մէջ»:

Սուրէն Արքեպս. Քէմհաճեան խոստովանեցաւ իր ստու-
րագրութեան վաւերականութիւնը:

Յեռ մանրագննին քննութեան կը հաստատուեմ թէ 28 հալե-
րէն ձեռագրեր որոնք երոյմ.ի Հայ. Պատրիարքարանին կը պատ-
կանին, դուրս հանուած են 1959-ին իրենց պահեստէն եւ փո-
խադրուած թուրքիա: 23-ը այդ ձեռագրերէն զանուեցան Լոնտոն
1967-ին: Մեր հետադատութիւնը չկրցաւ հաստատել Լոնտոն փո-
խադրութեան թուականը, ինչպէս նաեւ փոխադրողին անունը եւ
թուրքիա եւ անկէ Լոնտոն փոխադրող անձերուն ինքնութիւնը:
Մեր հետախուզութիւնները հաստատեցին սակայն թէ Շնորհք
Եպս. Գալուստեան Լուսարարապետ էր 1959-ին եւ պատասխա-
նատու այդ ձեռագիրներու պահպանութեան եւ տէրը զանձատան
բանալիին: Փաստուեցաւ նոյնպէս մեր հարցաքննութեան ըն-

Թացքին թիւ Ն/8 վաւերաթուղթէն որ Սուրէն Արքեպս. Եպսկոպոսն յանձնած է Ա. Սանտրիկեանին փոխադրելու 28 ձեռագրերը Լոնտոն եւ թէ այս երեքին, այսինքն Սուրէն Արքեպս. Քէմհամեանի, Շնորհք Եպս. Գալուստեանի եւ Ա. Սանտրիկեան կոչուածին արարքը ընկերովի գողութեան, յանցանք է թիւ 67, 406/1-դ 1960-ի պատժական օրէնքի գէմ: Սակայն այս յանցանքը կ'իյնայ նոյն ատեն 1965-ի թիւ 8 ընդհանուր ներումի օրէնքի սահմանին մէջ, եւ հետեւարար կ'որոշեմ փակել հանրային իրաւունքի դատը, ըստ 1961-ի պատժական դատերու օրէնքի 130-րդ յօդուածին, եւ թղթածրարը ներկայացնել Երուսաղէմի Արղարութեան Նախարարութեան Ընդհանուր Փոխանորդին, որպէսզի տնօրինէ պատշաճը:

Որոշում տրուած 19.3.1967-ին:

ՉՈՒՀԷՅՐ ՄՐԱՏ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՏԱԽԱՉ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՓՈԽԱՆՈՐԴ
ՎՃԻՌ ԱՄՔԱՍՏԱՆՈՒԹԵԱՆ

Տրուած Արղարութեան Նախարարութեան Երուսաղէմի
Ընդհանուր Փոխանորդին կողմէ, թիւ Ա. Կ. 55/1-1071:

Արղարութեան Ընդհանուր Փոխանորդ, ընդդէմ

1. Սուրէն Արքեպս. Քէմհամեանի
2. Ա. Սանտրիկեանի
3. Շնորհք Եպս. Գալուստեանի

19 Մարտ 1967-ին, Երուսաղէմի Ընդհանուր Դատախազը որոշեց առկաիւնել դատական հետապնդումը ամբաստանեալներուն գէմ այն հիման վրայ, թէ 1960-ի պատժական օրէնքի 406/1-դ եւ 67 յօդուածներով իրենց վերագրուող յանցանքը կ'իյնար 1965-ի ընդհանուր ներման օրէնքի սահմանին մէջ: Քննութեան վաւերաթուղթերը մանրազնին ուսումնասիրութեան ենթարկելէ ետք, Ընդհանուր Դատախազին որոշումը ճիշդ կը գտնեմ:

Հետեւարար, եւ համաձայն 1961-ի պատժական դատերու օրէնքի 130/բ յօդուածին, կը վճռեմ հաստատել այս որոշումը եւ թղթածրարը վերադարձնել Ընդհանուր Դատախազին:

Որոշում տրուած 26 Մարտ 1967-ին:

ՈՒԱԼԻՏ ԹՈՒՔԱՆ

Արղարութեան Նախարարութեան
Ընդհ. Փոխանորդի Օգնական

Ինչպէս կը տեսնուի, ահաւոր ու սահմակեցուցիչ է յայտնուածը, իբրեւ վերջաբան այն ամօք-ապարտ եւ փտմանի ողբերգութեան, զոր բռնագրաւիչ տիրանականները ստեղծեցին տարիներ առաջ, առանց ամենադոյզն ամօքի եւ խղնահարութեան, մէկ կողմէն միամիտներ խաբբալելով եւ միւս կողմէ սպառագինուած նենգամիտներու պատրուակ հայրայթելով, որպէսզի կարենային իրենց սուտերն ու անպարագիծ լրբաբանութիւնները իբրեւ ոչմարտութիւն վանաւելու եւ իրենց մեղքերը սրբութեան պատմութեանն ենթադրելու:

Չենք կասկածիր, որ այս սեւ մուրհակին ներքեւ իր ստորագրութեամբ պառկող եղկելին, գոհն է Տիրաններու եւ Շնորհներու նենգութեան: Տակաւին երէկ, անգիտակից այս կամակատարը, օր մը՝ իր «երիցագոյնի» հանգամանքով, օր մը՝ «ընդհ. գործոց վարիչի» ծիծաղելի պիտակով, եւ ուրիշ օր մը՝ փոխ տեղապահի խեղկատակութեամբ, կատարեց խաւանիկի իր դերերը, ղեկավարուելով միշտ զինքը շարժման մէջ դնող չար ոգիներէ: Իր ուսերուն մնացած այս մեղքին համար, այժմ կարգը իրեն է ձարցնելու իր երբեմնի տէրերուն, որոնց մեղքերը տարաւ ուղտի մը պէս, չորս տարիներ շարունակ, քէ ի՞նչ կը նշանակէր այս աւելնը եւ ա՞յս պիտի ըլլար իր վարձքը:

Տարիներ առաջ, մեր պատրիարքութեան առաջին ամիսներուն, երբ կ'անդրադառնայինք այս էջերէն, վատշուէր տիրանականներու ի գործ դրած չարիքներուն, վատութիւններուն եւ հանրային մտածումը գիծէն դուրս հանող ձեռնածու արարքներուն, մեր հանրային ու տոհմիկ բարոյականին նախանձաւորները, արդար սրտմտութեան մը զգացումով լեցուած, ամէն կողմէ կը քելադրէին քէ այլիւս հարկ չէր մնացած վերափնտրութեան ենթարկելու անցեալը, ուր կը հանգչէին անփառելի մեղքերը ծախօք չարագործներուն եւ մարդոց միամտութիւնը շահագործող խաչագողներուն:

Անսալով ազնիւ եւ բարի հոգիներէ մեզի եղած քելադրութեանց, փորձեցինք մոռնալ չարիքներով զմոսուած անցեալը, որպէսզի ժամանակին կեր ըլլալիք տրտում իրադարձութիւնները չշարունակէին յամենալ միտքերու մէջ, առելութեան կիրքերով լեցնելով մթնոլորտը: Ուզեցինք հաւատալ պահ մը քէ մոռնալով չարիքը, կրնայինք դուռ բանալ բարիքին, զոյգումի հրաւիրելով չարագործները:

Այդ օրերուն այս էջերէն քանիցս յայտարարեցինք քէ մենք ի վիճակի էինք փաստերով եւ բազմաթիւ տրւեալներով երեսան բերելու նիւթական գողութիւնները արքեպիսկոպոսներու, եպիսկոպի դատադրութիւնները հրձիգներու, կանխամտութեան եւ վրիժառութեան արարքները բռնագրաւիչներու, հրատարակելով մեր տրամադրութեան ներքեւ եղող վաւերագրներն ու նամակները, լոյսին բերել ոստիկանութեան կողմէ ստուգուած անհետացած աւանդներու գողութիւնները, ներմակամօքուս եւ աւագակարարոյ արքեպիսկոպոսներու կողմէ, ինչպէս նաեւ ի գործ

դրուած դաւերու եւ չարաշահութիւններու տեսակները, որոնք պիտի ամչցնէին եւ պարտութեան մատնէին իտալիոյ հուղկահարները եւ Շիֆակոյի գողերը:

Գիտէինք թէ զէնով ու մախանով լեցուն փառքի այդ մուրացկանները չէին կրնար մոռնալ իրենց տրուած հարուածը, որ արդար պատուհասն էր տարիներու իրենց ռնիրին, գործադրուած նախ այս Հաստատութեան դէմ, յետոյ անոնց՝ որոնք երեսուն տարիներ իրենց պարտականութիւնը կատարելու համեստ գոհունակութիւնը ունէին գէթ: Ո՞ր մէկը յիշեմք Հաստատութիւնը տարիներով արշակաւանի վերածող այս տխրահուշակներու արարքներէն: Ապօրինի իրենց իշխանութեան կորուստէն եւ արտաքուստէն յետոյ, իրենց առաջին գործը պիտի ըլլար իւրացրել Պատրիարքարանիս անունով դրամատուներու մէջ եղած բոլոր գումարները: Ամերիկայի Զէյզ Մանհաթըն պանֆայէն պիտի փախցնէին երեսուն հազար տոլարի գումարը, Յորդանանի մէջ գտնուող եգիպտական դրամատուներէն քանիւնք հազար տնարը, իսկ Պէյրութի ինքրա պանֆէն պիտի անհետացրէին տասներկու հազար տոլարի գումարը:

Այս իւրացումներէն յետոյ, Շնորհիւ Եպիսկոպոսը այդ օրերուն իսրայէլ կ'երթար, բանակցութիւններ վարելու, տեղւոյն կառավարութեան հետ, վանֆապատկան ստացումները ընտրեալ բայց վտարեալ Տիրանի անունին արձանագրել տալու համար: Բարեբախտաբար ունինք մեր տրամադրութեան ներքէն այդ դաւին եւ շրջուած ողբերգութեան բոլոր փաստաթուղթերը:

Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան անդամներէն եւ աշխարհիկ պաշտօնեաներէն շատեր քաջ տեղեակ են Սուրէն Եպիսկոպոսի պատմական գողութեան երբ տեղապահի բացակայութեան, Լուսարարապետէն կը գողնար Պատրիարքարանի քասային բանալին, եւ հինգ շաբաթներ Տիրան եւ Շնորհիւ դաւադիրներու հետ իրենց քով պահելէն յետոյ, կը բանային քասան եւ կ'անհետացնէին բոլոր աւանդները: Յորդանանի ոստիկանութեան քննութեան տեղեկագիրը եւ Միաբանութեան անդամներու վկայութիւնը տրտում փաստերը կը կազմեն կատարուած ռնիրին եւ գողութեան: Երբ այդ օրերուն կ'աղաղակէինք այս էջերէն, թէ վերջը ծածկելով չի բուժուիր, թէ առանց պատիժի պէտք չէր մնային չարագործները, կը մեղադրուէինք ամէն կողմէ մեր անմարդկային այս խտութեանը համար:

Գիտէինք նոյնպէս թէ տարիներէ ի վեր արդարութեան եւ նշմարտութեան անունով յարակրկնուած սուտերն ու գրպարտութիւնները ծանօթ դաւադիրներու եւ անոնց արբանեակներու կողմէ չէին լուծ: Անտես թղթակիցներ, մութին մէջ պահուած սուտի ասպետներ, իրողութիւնները շրջուած ներկայացնողներ, բարին չար մեկնողներ, վայրկեան մը իսկ չդադրեցան իրենց տեսանելի եւ անտեսանելի քաֆստոցներէն իրարու եւ մարդոց ականջներուն փսփսալու, նման Մաքրէթի վիճակներուն, թէ «լաւ

գէշ է եւ գէշը լաւ»։ Արժանապատուութենէ եւ բարոյականէ զուրկ մարդոց կանչն էր ասիկա, կաղկանձը շփոքած եւ գլխակորոյս մարդոց, որոնց ուրիշ բան չէր մնացած ընելու, բայց ուրիշներու արժանապատուութեան հետ խաղալ, ամոքելու համար իրենց լսնոտած ու բորբոս կապած հոգին։

Այս բոլորը գիտէինք, սակայն չէինք կրնար գիտնալ, բայց մանաւանդ երեսակայեւ այն՝ ինչ որ բանի մը շարաքներ առաջ, ռումբի մը նման պայթեցաւ Լոնտոնի մէջ, անգամ մը եւս արիւնելով Հայ սիրտերը եւ անորակելի գայթակղութիւն պատճառելով օտար մամուլին, որ մոռցուած Հայ ժողովուրդի արուեստի սխրագործ նշխարներուն վրայ կը հիանար, իր հոգիին մէջ անգոսնելով անոնք՝ սրոնք հասարակ վանաւքի նիւթ քրած էին աննիւթական այդ գանձերը։

Ըսած էինք այլուր, թէ մենք մեռելները անգամ մը եւս մեռցնելու արարքին մէջ չէինք ուզեր ըլլալ։ Սակայն ինչպէս կը թուի, բարոյականի այս դիակները կը հաւատան թէ Սուրբ Երկրի մէջ կարելի է միշտ յարութիւն առնել, հակառակ իրենց բարոյական մահերուն։

Հայ ժողովուրդին կը թողունք այս ռերագործ արարքին հեղինակն ու հեղինակները դատելու եւ դատապարտելու գործը, միացնելով իր ձայնը Յորդանանի արդարադատ մարմիններու վնիռին, որ վնիտ խօսքն է արդարութեան եւ նշմարտութեան, շամբրելու եւ անարգութեան սիւնին գամելու ռերագործ գողերը։

Առ այժմ այսօր միայն։

Ե.